

Originea si dezvoltarea limbii romane

Lingvisti romani si straini de prestigiu, istorici, arheologi, au pus in evidenta, in decursul timpului, date si documente de limba care statueaza originea limbii romane, originea si caracterul ei.

In urma razboaielor dintre daci si romani, Dacia a fost transformata in provincie romana, si va ramane stapanita timp de 165 de ani (106-271) de romani. Romanizarea populatiei bastinase s-a desfasurat relativ rapid si usor. Peste 2600 de inscriptii scrise in latineste si descoperite pe teritoriul tarii noastre arata limpede acest lucru. In afara masurilor cu caracter administrativ, printre factorii ce au contribuit la romanizare pot fi enumerati:

- a) serviciul militar in care tinerii daci se inrolau
- b) casatoriile intre soldatii veterani romani si femeile dace, copiii nascuti beneficiind de avantajele cetateniei romane
- c) crestinismul raspandit in limba latina; drept dovada stau cuvintele de baza ale credintei crestine, care se regasesc in romana, prin mostenirea directa a unor termeni din latina: Dumnezeu (din *domine deus*), crestin (din *christianus*), biserica (din *basilica*), botez (din *baptism*), rugaciune (din *rogationem*), preot (din *presbiterius*), cruce (din *crucem*), pacat (din *peccatum*), inger (din *duiangelus*), etc.

Influenta patrunderii de meseriasi, agricultori, negustori in Dacia, inca de dinainte de cucerirea de catre Traian, se face simtita si astazi, prin termenii din domeniu, pastrati din latina: sat (*fossatum*, localitate intarita printr-un sant), a ara (*arare*), a semana (*seminare*), grau (*granum*), secara (*secale*), orz (*hordeum*), legume (*legumen*), canepa (*canepa*), in (*linum*), aur (*aurum*), argint (*argentum*), sare (*salem*), cal (*caballus*), vaca (*vaca*), vie (*vinea*), vita (*vitea*), poama (*poma*), etc.

Se poate vorbi de o perioada de bilingvism, cand se folosesc concomitent limbile geto-daca si latina, pana la impunerea definitiva a acesteia din urma.

In "*Dacia felix*" se continua procesul de romanizare si dupa plecarea oficiala a armatei si a administratiei romane in 271., prin intensificarea patrunderii limbii latine in masele largi rurale.

Limba romana provine din latina populara vorbita sau latina vulgara (lat. *vulgaris*=popular).

Acest aspect al latinei sta si la baza celorlalte **limbi romanice**: *italiana, spaniola, portugheza, catalana, occitana sau provensala, romansa sau retoromana si franceza*. A mai existat una, a zecea, *dalmata*, dar in secolul al XIX-lea ea a icetat sa mai fie folosita.

Procesul de formare al limbii romane se incheie in secolul al VII-lea. Invaziile popoarelor migratoare: gotii, gepizii, hunii, avarii, slavii, etc. au influentat limba, fara a modifica **fondul principal de cuvinte si structura gramaticala de origine latina**.

Istoria cuvintelor si a formelor se numeste etimologie iar metoda cu ajutorul careia lucram se numeste metoda istorico-comparativa.

Folosind aceasta metoda s-au stabilit reguli fonetice, asemanari si deosebiri intre limba romana si latina sau intre romana si celelalte limbi romanice. Iata cateva din regulile de evolutie a limbii:

I) un 'l' simplu, intre doua vocale, pronuntat aspru, devine 'r'

lat. *filum* >fir; lat. *gula* >gura; lat. *palus* >par.

Totusi, 'l' dublu, nepronuntat aspru, **nu** devine 'r'

lat. *callis* >cale; lat. *olla* >oala

II) orice 'm', 'n', 's' si 't' din forma de baza dispar din rostire atunci cand se gasesc la sfarsitul unui cuvnt, sau al uneia din formele lui gramaticale:

lat. *filum* >film >fira >fir

III) 'b' intre doua vocale cade:

caballus >caballu >calu >cal

sebum >sebu >seu

tibi >tie

Morfologia limbii romane mosteneste, in buna masura, realitatea limbii latine populare. Majoritatea partilor de vorbire, flexibile si inflexibile, sunt mostenite din limba latina: substantivul, cucele trei declinari; articolul; adjectivul cu gradele de comparatie; pronumele; numeralul; verbul cu cele patru conjugari.

Sintaxa limbii romane simplifica timpurile si modurile verbale, modifica topica, cu predicatul la sfarsitul propozitiei, prefera raportul de coordonare fata de cel de subordonare, etc. dar are ca baza aceeaasi latina populara.

Fondul principal de cuvinte al limbii romane este in proportie de 60-66% de origine latina, mostenit. Acestora li se adauga aproximativ 100 de cuvinte izolate (abur, brad, barza, brusture, catun, galbeaza, gusa) si 2200 de nume proprii (Arges, Cris, Dunare, Motru, Mures, Olt, Prut, Somes, Timis, Tisa) de cuvinte mostenite de la daco-geti. Toate celelalte popoare ce au trecut pe aici au lasat influente si in fondul principal de cuvinte. Astfel, din

slava avem: (aproximativ 20-22% din fondul principal de cuvinte) *cleste, boala, mila, cocos, deal, a iubi, munca, noroc, vorba*; din maghiara: *chip, fel, gand, oras*; din turca: *alai, cismea, ciulama, ciubuc*; din neogreaca: *caramida, a pedepsi, prosop*; iar din franceza: *bancnota, a defini, geniu, stil* etc (germana si latina -scoala ardeleana).

Primul document cunoscut scris in romaneste este o scurta scrisoare din anul 1521 "Scrisoarea lui Neacsu de la Campulung". Dupa aceasta data, avem multe scrisori, acte de vanzare si cumparare, foi de zestre, insemnari, etc.; iar dupa 1540, si carti tiparite, cele mai multe la Brasov. Ele sunt traduceri religioase din slavona. Primele au fost traduse in Maramures, unde li s-au gasit manuscrisele. De aici au ajuns la diaconul Coresi, un vestit tipograf, care le-a tiparit in decurs de mai multi ani. La Orastie s-a tiparit in 1581-1582 prima parte din Vechiul Testament.

Carti religioase s-au publicat mereu dupa secolul al XVI-lea. Cu toate ca erau si carti de legende si chiar romane populare traduse, iar dupa 1600 se scriu direct in limba romana si cronici despre istoria romanilor, ele nu se tipareau, se copiau de mana si circulau in mai multe copii.

Aspectul cel mai ingrijit, din punct de vedere fonetic, lexical, al structurii gramaticale, al limbii comune; cu ajutorul careia se exprima ideile culturii si ale stiintei, se numeste **limba literara**.

Limba literara se deosebeste de vorbire/limba populara prin aceea ca nu ingaduie folosirea unor forme sau rostiri locale (*pa* in loc de *pe*, *da* in loc de *de*, *ghine* su *bini* in loc de *bine*), intrebuintarea unor cuvinte cu raspandire regionala (*oghial* -plapuma, *batar* -maces) sau a unor expresii familiare sau de mahala (*a festelit iacana, gagiu, misto*).

Pe langa forma literara si forma populara, regionala, limba romana mai este si limba a literaturii artistice. In literatura artistica, baza este limba literara, ca limba a culturii. Literatura artistica nu se inscrie in graiurile locale, unde exista literatura populara sau folclorica, dar care se transmite oral. Spre deosebire de limba literara, limba literaturii artistice poate sa intrebuinteze orice forme, cuvinte sau expresii, atat din limba populara, cat si din graiuri. Prin urmare, limba literaturii artistice utilizeaza toate posibilitatile limbii cu scopul de a ilustra intentia scriitorului.

Dialecte ale limbii romane sunt: dacoromana (vorbita la nordul Dunarii), aromana (vorbita in Macedonia), meglenoromana (vorbita in Meglenia), istroromana (vorbita in peninsula Istria, disparuta astazi).

In cadrul dacoromanei se pot identifica unele deosebiri, cea ce face sa se vorbeasca de **subdialecte**, fara insa a modifica unitatea (gramaticala) a limbii: muntean, moldovean, maramuresean, crisan, banatean; dar se vorbeste si despre **graiuri**: vrancean, oltean, etc.

In secolul al XII-lea si al XIII-lea a fost introdus alfabetul slav in cancelaria domneasca, limba romana fiind scrisa cu caractere chirice. Insa in 1860 se instituie intrebuintarea alfabetului latin.

Dezvoltarea literaturii ca arta, dezvoltarea stiintelor prin ce au adus ele mai bun in formularea ideilor si sentimentelor noastre o putem numi cultivarea limbii nationale. La baza ei stau cercetarea si valorificarea vocabularului, a fiecarui cuvânt, a fiecarui termen stiintific sau tehnic nou, stradania celui care scrie sau exprima idei prin viu grai de a patrunde intelesul adanc al cuvintelor.

www.referateok.ro – cele mai ok referate